

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİNDE ÖĞRENİM(*)

Dr. AYSEL AZİZ

100 bini aşkın Türkün yaşadığı Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde eğitimin bugünkü durumunu anlamak için, Kıbrıs'ın geçmişine göz atmak; siyasal ve yönetsel yönden geçirdiği devreleri en az yüz yıllık bir zaman perspektifi içerisinde incelemek gerekir. Kıbrıs'ın kendine özgü tüm kurumlarında olduğu gibi, eğitim - öğrenim kurumlarında da bu güne değin sürekli bir oluşum, değişim söz konusudur. Bir başka deyişle, Kıbrıs Türk Toplumunun tüm sosyal ve ekonomik olguları, tarih içerisindeki siyasal ve yönetsel değişikliklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kıbrıs, tarihi kısaca anımsanacak olursa, Türk ve Rum iki farklı etnik grubun, Osmanlı İmparatorluğu devrinden beri birlikte iç içe yaşadığı bir Ada'dır. Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflama dönemlerinde Ada, İngiltere'ye 1878 de yüz yıllığına kiralanmış, İmparatorluğun çökme döneminde ise, tüm olarak İngiliz yönetimine geçmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin gerçekleştirdiği bu durum, gerçekte, kiralama süresi içerisinde İngiliz yönetiminin 'fiili' egemenliğini 'hukuki' duruma getirmeden başka bir anlamı olmamıştır. Çünkü o tarihe değin, İngiliz yönetimi, etnik grupların kimi özelliklerine saygılı olmuş, bunun dışında kalan tüm kurumlara İngiliz düzenine getirmeye çalışmıştır. 1950'lere kadar oldukça uyum içerisinde geçen bu yönetim 1953-1954 olayları ile her iki etnik grubun İngiliz yönetimine karşı gelmeleri ile sarsıntıya uğramış, 1958'deki olaylar ile kopma noktasına gelmiştir. İki etnik

(*) Konu ile ilgili olarak Kıbrıs'da yaptığım araştırma sırasında verdikleri bilgilerle bana yardımcı olan başta İlköğretim müfettişi sayın Fadıl S. Efe ile Öğretmen Koleji öğretmenlerinden sayın Ülvan Efe'ye ve diğer ilgililere teşekkür ederim.

grubun yönetime karşı birlikte baş kaldırışları ise, ortak düşmana karşı zorunlu birlikte oluş niteliğinde olduğundan, grupların birbirlerine karşı tutumları, özellikle Rum toplumunun Türk toplumuna karşı düşmanca tutumu ile iyice kopmuştur. Gelişen ciaylar sonucu, Londra ve Zürich anlaşmaları çerçevesinde İngiltere'nin Ada'nın yönetimine bırakarak, bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmasını onaylaması ile, Kıbrıs'ın tarihinde yeni bir sayfa açılmış ve 1960 yılında Kıbrıs'da yaşıyan iki önemli etnik grup Türk ve Rum'lar aynı Cumhurbaşkanınca yönetilen, aynı bayrak altında birleşen bir küçük devlet oluşturmuşlardır. Ancak, kökende birbirlerine karşı olan bu iki etnik grubun beraberliği 1963 yılına kadar sürmüş; aralık ayında Rum toplumunun Türk toplumuna saldırması ve 'katliam' türünde olaylara neden olmasıyla sona ermiştir. Bundan sonraki yıllar 1974'e kadar Türk toplumunun aleyhinde gelişmiş, Kıbrıslı Türkler gerek toplumsal, gerekse ekonomik ynden zorluklar içinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Rum toplumu ile i içe yaşamak sona ermiş, Türk toplumu oldukça dar bir toprak üzerinde yaşamak zorunda kalmıştır. Bu dönemde, Türkiye'nin maddi ve manevi her türlü yardımları ile yaşam kavgasını sürdüren toplum, 1974 yılında Rum toplumundaki karışıklıklar ve bunun Türk toplumu üzerindeki olumsuz etkisini ortadan kaldırmak üzere Türkiye'nin giriştiği "1974 Türk Barış Harekatı" ile yeni bir döneme geçilmiş ve 1963 öncesi ekonomik bağımsızlığını kısmen de olsa kazanmış, toplumsal yaşantısını yeniden düzenleme olanağı bulmuştur.

Kısaca özetlemeye çalıştığımız bu yönetsel ve siyasal değişiklikler, hiç kuşku yokki, toplumun gerek Rum kesiminde, gerekse Türk kesimindeki tüm kurumları büyük ölçüde etkilemiştir. Kısa sürede bakıldığında pek hissedilmeyen bu değişiklikler, kurumların yüz yıl gibi uzun bir süre içerisinde yaşantıları ele alındığında oldukça belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Bir toplumun öğrenim kurumları ise bu değişikliğin, gelişmenin en açık bir biçimde ortaya çıktığı yer olarak alınabilir.

Osmanlı devrinde Kıbrıs'daki öğrenim durumu, Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi din eğitimi ile karışık olarak, Islm kurallarına göre yürütülmüş; ancak etnik grupların kendine özgü din ve dilleri ile öğrenim görmeleri hoş görülmüştür. Bu dönemde, Türk toplumu, Anadolu'daki öğrenim kurumlarındaki gibi bir düzenleme ile eğitilirken, Rum toplumu kendine özgü dil ve dini ile eğitim yapmıştır. İngiltere'nin 1878 de Ada'yı kiralaması ile öğrenim işleri, kurulan bir Maarif Dairesine (Education Office) bırakılmış, bu daireye bağlı olarak Türk ve Rum öğrenimine bakan iki ayrı bölüm kurulmuştur. Türk ve Rumların görev aldığı bu daireler Türk ve Rum toplumunun öğrenim işlerini yürütmekle görevli

diler. Daha sonra gelişen olaylar sonucu, 1958 yılında 'Türk Maarifi' bu kurumdan ayrılmış, bağımsız olarak hareket etmeye başlamıştır.

ILK ÖĞRENİM

Osmanlı yönetimi sırasında 'iptida' olarak adlandırılan ilk öğrenim, İmparatorluğun diğer yerlerinde olduğu gibi, Kıbrıs Türk toplumunda da, İslâmi kurallara göre eski türkçe olarak okutulmakta idi. İngiliz yönetiminin gelmesi ile bu okullar yanında, modern eğitim yapan ilk öğrenim kurumları da açılmaya başlandı. Ancak, İslâmiyetin etkisinde olan toplumun, hemen eski öğrenim düzenini bırakarak, yeni okullara gitmesi kolay olmamış, bu öğrenim kurumlarını benimsenmesi, özellikle din eğitimi yapan mahalle mekteplerinin bırakılması, Türkiye'deki gelişmeler bağlı kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile başlayan devrimler; eski türkçenin bırakılarak yeni alfabenin onanması, 1924 de çıkarılan 'Tevhid-i Tedrisat' yasası' ile din eğitiminin resmi eğitim niteliğinden kaldırılması, Kıbrıs Türk toplumunda da etkisini göstermiş, benzer değişiklikler orada da yapılmıştır.

Öğrenimdeki bu modernleşme ile sürdürülen ilk öğrenim Türk ve Rum toplumlarının ayrı ayrı gittikleri okullarda, yine kendi dillerinde yaptıkları eğitimle sürdürülmüştür. İlk okul düzeyinde oldukça yüksek bir okullaşmanın olduğu Kıbrıs'da, o günkü Türkiye koşullarına göre, oldukça iyi bir düzen olduğu söylenebilir. İngiliz yönetiminde herne kadar Türk toplumu, toplumun özelliklerine uygun türkçe olarak öğrenim yapmakta idi ise de, İngiliz eğitim düzeninin etkisi ile kimi değişiklikler de yapmıştı. Örneğin, ilk okullardaki İngilizce dersi, kimi derslerin uygulamaya dönük olarak yapılması, bu etkilere örnek olarak verilebilir. Olumlu olarak nitelenebilecek bu gelişmeler yanında, Türk toplumunun bağlı olduğu ulusun töreleri, kimi kutlama günleri yasaklanmakta idi. Söz gelimi, kutlama günlerinde Türk bayrağının çekilmesini izin verilmemekte, İstiklâl Marşı söylettirilmemekteydi. Ayrıca, Türkiye'deki ulusal bayramların kutlanması da önlenmekte idi. Bu gibi töre ve kutlamalar okul dışında ve gizli olarak yapılmaktaydı. Okullarda Türk müdürlerin, buna izin verdiği durumlarda, İngiliz yönetimince cezalandırılmakta idi.

Ada'nın 1960 da Cumhuriyet olmasından sonra, toplumlar öğrenimlerinde daha özgür olmaya başladılar ve bu gibi törenleri özgürce kutlayabildiler. Türkiye'deki öğrenim kurumları ile daha sıkı işbirliği içerisinde ilişkilerin sürdürüldüğü bu dönemde, Türk Eğitim düzenine koşut bir ilk öğretim başlatıldı.

BUGÜNKÜ DURUM

İlk öğrenimin zorunlu olduğu Kıbrıs'da öğrenim süresi 6 yıldır. Türkiye'deki 5 yıllık ilk öğrenim süresi 6 yıla dağıtılmış durumdadır. İngiliz yönetiminden kalan bu uygulama, öğrencilerin bir yıl daha yaşama geç atılmalarına neden olmakla birlikte, temel öğrenim olan, eğitim düzeninin temel taşları olan ilk öğrenimin öğrenciye daha sağlam olarak verildiği kanısında Kıbrıs Türk eğitimcileri çoğunlukla. 1974 olaylarından sonra, Türk toplumunun tüm olarak Adanın kuzey kesiminde toplanmaları sonucu 170 dolayında ilk okul olduğu buralarda toplam 18 bin dolayında öğrencinin okuduğu bilinmekte. Öğretmen sayısı ise oldukça yüksek olup 700 ilkokul öğretmeni vardır. Genellikle tek öğretimin yapıldığı toplumda, çok kalabalık, kentsel yerleşim bölgelerinde (örneğin Lefkoşa'da) kimi okullar ikili öğrenim yapmaktadırlar. Yine kentsel yerleşimlere has olan bir durum da sınıfların çok ender de olsa 60 kadar çıkabilmesi. Genel sınıf ortalamaları ise çoğunlukla 40 dolayında. Kuşkusuz, bu durum yanında, özellikle, Barış Harekatı ile Güney Kıbrıs'dan gelen Türklerin yerleştirildikleri kuzey bölgelerinde açılan yeni okullarda kimi kez 10 öğrenci bile bulunmamakta. Öğrenci sayısı ile öğretmen sayıları bölündüğünde ortalama olarak her 25 öğrenciye bir öğretmen düştüğü görülmektedir. Türkiye koşullarında ise bu sayının 40 dolayında olduğunu da anımsatalım*.

Giderek okullaşmanın hızlandırıldığı yeni yerleşim birimlerinde, özellikle kırsal bölgelerde her 7-8 öğrenci için ilkokul açılması ilke olarak onanmış ve uygulaması yapılmaktadır. Daha az sayıda öğrencinin bulunduğu kırsal yerleşim bölgelerinde ise, okullaşma sorunu, bu yerleşim yerlerine yakın daha büyük yerleşim birimlerindeki okullara öğrencilerin Devletin sağladığı ulaşım olanakları ile gidip gelmeleri ile çözümlenmektedir.

İlk öğrenimdeki 6 yıllık öğrenim süresi, 1., 2. ve 3. sınıflar I. devre, 4., 5., ve 6. sınıflar ise II. devre olarak bölünmekte ve I. devrede genel bilgi niteliğinde tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, resim, müzik, ev idaresi gibi derslere ağırlık verilmektedir. II. devrenin 5 ile 6. sınıflarında bu derslere ek olarak, İngilizce de okutulmaktadır. Genel olarak bakıldığında, ders izlencesinin (programının) Türkiye'deki ilk okullardaki izlenceye koşut olduğu söylenebilir de, toplumun tarihsel geçmişinin ve bugünkü toplum yapısının çerçevelediği, kendine özgü bir öğretim düzeni olduğu görülmektedir. Özellikle tarih, coğrafya, yurt bilgisi gibi derslerde toplumun kendi özellikleri de verilmektedir. Bütünleme sisteminin uygulanmaması da, Kıbrıs Türk toplumundaki ilk öğrenimini Türki-

(*) DPT, "Kalkınma Planı 1973-1977", sh. 709-744.

ye'deki ilk öğrenimden ayıran bir başka özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Genel olarak Okula giren bir öğrencinin —eğer geri zekâlı değilse— diploma alması sağlanmaktadır.

İlk öğrenim konusunda, daha iyiye, daha moderne, daha verimli olmaya doğru girilen çabalar, özellikle toplumun daha iyi bir yaşam düzeyine gelmesine neden olan 1974 Türk Barış Harekatından sonra hızlandırılmış bulunmaktadır. 1975 yılında toplanan Kıbrıs Türk Eğitim Şurası temel öğrenim konusunda önemli ilke kararları almıştır. Bu kararlardan önemli gördüğümüz üçünü buraya aktaralım:

1. Zorunlu öğrenim süresi, "Temel okullar" adı ile 5 yıl ilk öğrenim, 3 yıl orta öğrenim olmak üzere 8 yıla çıkarılmakta ve bunlar I. kademe 5 yıl, II. kademe 3 yıl olarak ayrılmakta.

2. Öğrenime merkeziyetçi bir düzen getirilmekte; bina ve araç gereç olanakları iyi olan yerlerde okulların açılması ve özellikle fazla verimli olmayan küçük kırsal yerleşmelerdeki ilkokulların daha merkezi, bir kaç köyün yararlanacağı yerlere götürülmesi.

3. Köy okullarının birleşmesi ile öğrencilerin meydana gelecek harcamalarını Kıbrıs Türk Maarif Dairesinin üstlenmesi.

Eğitim Şûrasında alınan bu kararların uygulanmasına ise, pilot proje çalışmalarından olmak üzere, 5 pilot köy seçilerek başlanmıştır.

Eğitim Şûrasında alınan kararlar, kuşkusuz toplumun özelliklerini, gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmasına karşın, Türkiye'deki Millî eğitim düzenindeki yenileşme ve modernleşme çalışmalarına koşut olduğu, hatta daha da önde gittiği söylenebilir. Kuşkusuz ilk öğrenimin 6 yıllık süresinde yüzde 90'ın üzerinde bir okullaşmanın sağlandığı bir toplumda, bu zorunlu sürenin, olanak sağlandığında uygulanmaması için fazla engel kalmamış olacaktır.

ORTA ÖĞRENİM

Kıbrıs Türk Federe Devleti'ndeki orta öğretim, ortaokul, lise, meslek okulları ile Maarif Koleji'nden oluşmaktadır. İlköğretimde olduğu gibi, orta öğretim kurumlarında da geçmiş dönemlerin belirgin izleri vardır. Bir çok orta öğrenim kurumu, geçmiş dönemlerin biçim ya da nitelik değiştirmiş durumlarıdır. Osmanlı devrinde orta öğretim kurumları Anadolu'daki orta öğretim kurumları gibi din eğitimi ile karışık olarak yapılırken, İngiliz yönetiminde daha modernleşmiş ve İngiliz orta öğretim düzeninin etkisinde kalmış ve

yeni okullar açılmıştır. Orta öğretim konusunda Türkiye ile olan ilişkiler 1948 yılından sonra canlanmaya, sıklaşmaya başlamış, Ada'ya ilk Türk Eğitimcileri gelmiştir. Eğitimciler yanında, Türkiye'deki eğitim düzeni de orta öğretim de yansımaya başlamış, giderek ders izlencelerinden ders kitaplarına kadar öğretimle ilgili alanlarda Türkiye ile işbirliği geliştirilmiştir. Zamanla, toplumun kendi eğitimcilerini kendi yetiştirmesi yanında, değişik alanlarda yüksek öğrenim görmek, öğretmen yetiştirmek üzere, Türkiye'deki yüksek öğrenim kurumlarına öğretmenler gönderilerek okumaları sağlanmıştır. Bu durumun sonucu olarak da, Türkiye'den çeşitli alanlarda gönderilen öğretmenler, kendi öğretmenlerinin bu gereksinmeyi karşılamaları ile, giderek azalmıştır.

ORTA OKUL VE LİSELER

Kıbrıs Türk Toplumundaki orta öğrenim kurumları genellikle orta okul ve liselerin birlikte öğretim yapmaları biçiminde düzenlenmiştir. Daha çok nüfusun kalabalık, yoğun olduğu yerlerde bulunan orta öğretim kurumlarının sayısı 7 dir. Bunlar, Lefke'de 'Gazi Lisesi', Güzelyurt (Omorfo)'da 'Kurtuluş', Girne'de 'Anafartalar', Mağosa'da 'Namık Kemal-Yeniatçılar' liseleri ile Lefkoşa'daki 'Türk Erkek' ve 'Kız Liseleri'dir. Bunlara ek olarak, daha sonra değineceğimiz 'Maarif Koleji' vardır.

Bu liselerin bir kısmı, 1974 Barış Harekatından sonra açılmış olmakla birlikte (Kurtuluş ve Anafartalar Liseleri gibi), bir kısmının geçmişi oldukça eskiye gitmektedir. İngiliz yönetiminden kalan en eski lise bugün 'Lefkoşa Kız Lisesi ve Türk Erkek' liseleri olarak adlandırılan Lefkoşa'daki liselerdir. Bu iki orta öğrenim kurumu İngiliz yönetiminde 'İslâm Lisesi' ve 'Victoria Tali Kız Lisesi' adları ile İngiliz müdürler ve öğretmenler tarafından yapılan öğretim, Türkiye ile ilişkilerin gelişmesinden sonra Türkiye'den gelen öğretmenlerin de yardımcı olmaları ile sürdürülmüştür.

Bu ilişkilerin bir sonucu olarak da, Türkiye'de siyasal yönetimin Demokrat Parti'nin kurduğu hükümetce yürütülmesi sonucu, Anavatan'a bağlılık ya da sevgi gösterisi olarak nitelenebilecek bir duygu ile liselerin adları 'Celal Bayar Erkek Lisesi' ile 'Adnan Menderes Kız Lisesi' olarak değiştirilmiştir. 1960 Türkiye'deki Devrim hareketinden sonra ise bu isimler değiştirilerek bugünkü adları almışlardır.

Öğrenim süresi 6 yıl olan bu liselerde, diğer öğrenim kurumlarında olduğu gibi, kimi derslerde toplumun yapısına özgü dersler, uygulamaya dönük olarak okutulmaktadır.

Klasik öğretim yapan bu orta öğretim kurumları yanında, ticaret liseleri de vardır. Sayıları fazla olmamakla birlikte, toplumun bu vöndeki gereksinimini karşılayacak nitelik ve nicelikte olan bu liseler Lefkoşa'daki 'Haydar Paşa Ticaret Lisesi (Eski Larnakalılar) ile Yeni İskele (Trikoma) deki 'Bekir Paşa Ticaret Lisesi' olarak iki tanedir.

Orta öğrenim kurumlarından bir diğere tür de, çeşitli mesleklerle hazırlayıcı nitelikteki meslek liseleridir. 6 yıllık bir öğretim yapan bu liselerden en eskisi Lefke'de bulunan 'Erkek Sanat Okulu'dur. Daha sonra ise, Lefkoşa'da bulunan 'Sanat Okulu' öğretime başlamıştır. Bu liselerde yapı, sanat gibi çeşitli meslek dallarında öğretim yapılmaktadır. Meslek liselerinden bir de tarım alanında öğretim yapan Güzelyurt bölgesinde, eski Öğretmen Koleji binasındaki 'Tarım Meslek' lisesidir.

Erkek öğrencileri çeşitli mesleklere hazırlayan bu meslek liseleri yanında orta öğretim düzeyinde kız meslek öğretim kurumları da vardır. Daha önce Lefkoşa'da bulunan Kız Sanat Enstitüsü 1976 da yeniden örgütlenmiş, 6 yıl öğrenim veren 'Atatürk Kız Sanat Enstitüsü' durumuna getirilmiştir. Okulda genel kültür dersleri yanında, çeşitli sanatlara hazırlayıcı, yetenek kazandırıcı öğretim de yapılmaktadır. Uzun süreli bu enstitü yanında kızların eğitimini yapan pratik kız sanat okulları da vardır.

MAARİF KOLEJİ

Bir orta öğretim kurumu olan Maarif Kolejinin ayrı olarak ele alınması, gerek öğretim düzeni ile gerekse geçmişi ile diğere orta öğretim kurumlarından oldukça farklılık göstermesinden ötürüdür. Türkiye'deki yabancı dil ile öğretim yapan orta öğretim kurumlarına benzerlik gösteren bu okul 6 yıllık orta okul ve lise düzeyinde öğretimini İngilizce olarak yapmaktadır. 500 dolayında öğrencisi vardır ve okula girişler oldukça sıkı ve güç olan bir sınav sonucu olmaktadır. Okul 1963 olaylarından sonra yalnızca Türk öğrencilerin okuyacakları bir okul olarak kurulmuş olmakla birlikte, gerçekte İngiliz yönetiminde öğretim yapan 'İngiliz Okulun (English School) bir devamı niteliğindedir. Okul 1900 yılında Newham adlı bir İngiliz tarafından İngilizce öğrenim yapmak üzere kurulmuş; okula Türk ve Rum öğrenciler sınavla alınmıştır. İki etnik grubun nüfus oranlarına bakarak 60 Rum, 30 Türk öğrencinin okuduğu bu okulda, öğrenim paralı idi. Genel olarak edebiyat (art), fen (science) ve sertifika (certificate) olarak üç bölümde öğretim yapan bu okulda, son bölüm devlet memurlarının daha iyi yetişmelerini sağlamak amacı ile kurulmuş idi. Diğere orta öğretim kurumları arasında ol-

dukça iyi bir öğrenim veren bu okul, aynı zamanda İngiliz Üniversitelerine girme hakkını, G.C.E. (General Certificate of Education) sınavını başarı ile vererek, elde edebiliyorlardı. Türk ve Rum öğrencilerin 1963 yılına kadar birlikte okudukları bu okul, iki toplum arasındaki olayların çıkması ile, Okul Rum kesiminde kaldığından Türk öğrencilerinin gitmesi olanaksızlaşmış ve daha sonra Türk Millî Eğitimi 'Maarif Koleji'nin açılmasını sağlamıştır.

Maarif Koleji'nde öğretim, orta okul düzeyinde parasız, lise düzeyinde paralı olarak yapılmaktadır. Başarılı öğrencilere Maarif dairesince ve Türkiye'deki TÜBİTAK tarafından burslar verilmektedir. Bu okulu başarı ile bitirenlerin gerek Türkiye'deki, gerekse İngiltere ve diğer ülkelerdeki başarı dereceleri de yüksek olmaktadır.

YÜKSEK ÖĞRENİM

Kıbrıs Türk Toplumunun yüksek öğrenim kurumu 'Öğretmen Koleji'dir. İlk okullara öğretmen yetiştirmeyi amaçlayan bu öğrenim kurumunda, liseden sonra üç yıllık bir öğrenim yapılmaktadır.

Okulun geçmişi, diğer öğretim kurumlarının kimilerinde olduğu gibi, oldukça eskiye gider. İngiliz yönetiminde 1937 yılında Omorfo (yeni adı Güzelyurt) bölgesinde kurulan 'Morphou Teacher Training Center' bugünkü öğretmen kolejinin ilk kaynaklandığı kurumdur. 2 yıllık bir öğrenimle öğretmenlik belgesi veren bu okulda oldukça sınırlı sayıda erkek öğrenci okuyabiliyordu. Temel öğretim yanında uygulamaya dönük olan bu okul, o dönemdeki her iki toplumun ilk okul öğretmeni gereksinmesini karşılamakta idi. Ancak öğretmen olmak isteyen kız öğrencilerin alınmadığı bu okula, bu olanağı sağlayacak değişik bir çözüm yolu bulunmuş; öğretmen kolejine giriş sınavını kazanan kız öğrencilere 'haberleşme' yolu ile öğretim yapılmaya başlanmıştır. Bugün Türkiye'deki uygulaması yapılan 'Yay-Kur' uygulamasına benzeyen bu düzende, bir yıllık bir öğretim sonunda uygulama ve sınav yapılarak öğretmenlik belgesi verilmekte idi. Ancak oldukça zor ve pahalı olan bu düzenleme bir süre sonra yerleşik olarak yapılmaya başlanmış, 1940 yılında Lefkoşa'daki Selimiye İlkokulunun bir bölümünde Türk ve Rum kız öğrencilerin birlikte öğrenim gördükleri bir duruma getirilmiştir. Okulda haftanın belirli günlerinde kuramsal dersler yapılmakta, diğer günlerde ise uygulamaya dönük çalışmalar sürdürülmekte idi. 1947-48 öğrenim yılına kadar eksik kadro ile bir yıllık öğretim yapılan bu yerde öğretim kadrosu zenginleştirilmiş ve öğrenim süresi de iki yıla çıkarılmıştır*.

(*) "Türk Öğretmen Koleji Yıllığı - 1960 - 613, Lefkoşa, Kıbrıs, T.Y.

İngiliz yönetimindeki öğretmen koleji 1958 yılında yeniden düzenlendi. Okulun yeri Omorfo'dan Lefkoşa'da yeni yapılan modern binasına getirildi ve adı da 'Kıbrıs Koleji' (Cyprus College) olarak değiştirildi. Yeni düzenlemede, ayrı öğrenim gören kız öğrencilerle erkek öğrenciler aynı binada birlikte ders yapmaya başladılar. Yeni düzenleme ile Rum-Türk kız ve erkek öğrencilerin modern bir eğitim kurumunda tüm olanakları ile öğrenim görmeleri sağlanmış oluyordu. Ancak bu birlikte oluş 6 ay sürdü. İki toplum arasındaki havanın gerginleşmesi üzerine, Rum kesiminde bulunan okula Türk öğrencilerin gitmesi olanaksızlaştı. Cumhuriyetin kurulması ile Türk ve Rum öğrenciler tüm olarak ayrıldılar. Türk öğrenciler, Türk Maarif Dairesince kurulan 'Türk Öğretmen Koleji'ne, Rum öğrenciler ise yeniden düzenlenen Pedagoji Akademisi adını alan yüksek öğrenim kurumlarına devam ettiler. Türk kesiminde kurulan Öğretmen Koleji'ne Türkiye'den yönetici getirildi. Yeni yapılan planlamalarla öğrenim süresi üç yıla çıkarıldı. Yeni düzende öğretmen koleji ilk mezunlarını 1964-65 akademik yılında verdi.

Bugün tüm olarak ilk okullarda öğretmen gereksinimini karşılayan Türk Öğretmen Koleji'ne sınavla öğrenci alınmaktadır. Toplumun öğretmen gereksinimine göre öğrenci sayısı belirlendiğinden, 1977-78 yılında öğrenim gören öğrenci sayısı 67'dir. Kimi yıllar ise öğrenci alınmamaktadır. Bu konuda karar veren kurum ise, Türk Cemaat Meclisi'nce görevlendirilen Eğitim Komisyonu'dur. Bu yıl Eğitim Komisyonunun verdiği karar gereğince 1. sınıfa öğrenci alınmamıştır. Okula kız ve erkek öğrenciler sınavla birlikte alınmalarına karşın kız öğrenci sayısı erkek öğrencilerin üçte biri kadardır.

ÖZETLE

Kıbrıs Türk Federe Devletindeki öğrenim durumunu geçmişle bağlantı kurarak, genel hatları ile Kıbrıs'da yaptığımız araştırmanın ışığında özetlemeye çalıştık. Herşeyden önce şunu belirtmek gerekirken, Kıbrıs Türk Toplumunun eğitimi Osmanlı İmparatorluğu'ndan başlayarak İngiliz, Türkiye ve Yunanistan'ın etkisinde kalmış; giderek kendine özgü, toplumun koşullarına uyan, gereksinimlerini karşılayan bir düzene gelmektedir. Bir asırdan fazla bir süredir geçirdiği çeşitli siyasal ve yönetsel durumlar, toplumun diğer kurumlarında olduğu gibi eğitim düzeninde de zorunlu etkiler yapmış, değişmelere neden olmuştur.

Osmanlı devrinde din eğitimi ile karışık bir eğitim egemen iken, İngiliz yönetiminde din eğitimi giderek kaldırılmış, modern bir eğitim getirilmeye çalışılmıştır. Doğal olarak, farklı bir etnik grup ta-

rafından yönetilme sonucu, eğitimde toplumun ulusal duyguları baskı altına alınmaya çalışılmıştır. Yönetimin yalnızca siyasal alanda kalmasının sakıncasını bilen İngilizler, kendi kültürlerini de türlü yöntemlerle toplum üzerinde yaymaya çalışmışlardır. Bu kültürel yayılışın en önemli etkisi de öğrenim kurumlarında kendini göstermiştir. Gerek kendi kurduğu okullarda, gerekse Türk ve Rum etnik gruplarının kendi dilleri ile öğretim yaptıkları öğrenim kurumlarında İngiliz öğrenim düzenini uygulamaya çalışmışlar; ilk okullarda 6 yıllık öğrenim, İngilizcenin zorunlu ders olarak okutulması gibi değişik uygulamalarda bulunmuşlardır.

Kıbrıs Türk Toplumunun eğitim düzeyi yönünden bir değerlendirilmesi yapılacak olursa, genel olarak okuma-yazma oranının batı ülkeleri düzeyinde olmasa bile, onlara oldukça yakın, Türkiye ile karşılaştırılırsa, çok yüksek bir durumda olduğu görülür. Bu gün okullaşma ile ilgili resmi bir istatistik bulunmamasına karşın, gözlemlerimizden kırsal alanda yaşayan çok yaşlılar dışında okuma-yazma bilmeyen oranının yüksek olmadığını söyleyebiliriz. Okuma çağındaki nüfusda ise, yüzde 90 dolayında bir okullaşmanın olduğunu belirtebiliriz. Özellikle, 1974 Barış Harekatından sonra, Türk toplumunun Adanın Kuzeyinde toplanması ,buralarda yaşayan kırsal kesim insanına eğitim hizmetinin götürülmesini kolaylaştırmış ve denetim olanağını sağlamıştır. Adadaki Türk toplumunun öğrenim düzeyinin bu denli yüksek olmasının nedenlerini bir kaç noktada toplamak gerekir: Ada'nın siyasal-yönetimsel yönden İngiliz etkisinde kalması, bu ülkenin eğitim anlayışının Ada halkına uygulanmasına neden olmuştur. Ada'nın ulaşım yönünden kavşak yerinde bulunması sık sık batı ülkelerinin Ada ile ilişki kurmalarına ve bunun doğal sonucu olarak çeşitli alanlarda olduğu gibi, eğitim alanında da etkilenmesine neden olmuştur. Ada'da yaşayan iki etnik gruptan birinin eski Yunan uygarlığının etkisinde olmasını da bu nedenlere eklemek gerekir. 1963 olaylarından önce, her iki etnik grubun yan yana iç içe yaşadığı düşünülürse, Rum toplumunun Türk toplumunu etkilemesi söz konusu olabilir.

Okullaşma oranının Türkiye'ye göre yüksek olması yanında eğitimin içeriği açısından da özellikle temel eğitim düzeyinde daha uygulamaya dönük bir eğitimin 6 yıl gibi oldukça uzun bir süre içerisinde öğrenciye sindire sindire verilmesi de Türkiye'deki ilk öğrenim düzeyine göre daha nitelikli olarak onanabilir. Kuşkusuz, Toplumun sayıca az olmasının eğitim olanakları açısından daha doyurucu oluşu da, öğrenimin Türkiye ile karşılaştırıldığında, nitelikli olmasını sağlayan nedenler olarak gösterilebilir.

İlk öğrenim düzeyindeki bu doyuruculuğa, daha nitelikli olma-ya karşın, özellikle 1963 yılından beri, Rum ve Türk toplumunun

tüm olarak ayrılmalarından beri orta öğrenim düzeyinde aynı şeyi söylemek olanaksız. Kuşkusuz içlerinde çok iyi öğrenim görmüş olanlara rastlamakla birlikte, genel durumu gözönüne alındığında, aldıkları eğitimin eskiye oranla doyurucu olamadığı görülmektedir. Kuşkusuz bunun en önemli nedeni Türk toplumunun sürekli olarak 1963 den beri can güvensizliği korkusu içinde yaşaması, özellikle erkek öğrencilerin çoğunlukla gündüz eğitim, gece silâh elde can güvenliği için nöbet tutması olduğu söylenebilir. Sık sık savaş dönemleri geçiren bir neslin, öğrencisinden öğretmenine kadar bu durumun yoğun etkisinde kalacağı, önce can diyeceği, canı için gücünü harcıyacağı doğaldır. Ancak 1974 Türk Barış Harekatı ile can güvenliğine kavuşan Türk Toplumunun eğitim düzeyinin gerek öğretim kadrosu açısından gerekse onların yetiştireceği öğrenciler açısından daha iyiye gideceği kuşkusuzdur.